

ermalen een  
atuurlijk zijn  
ppe en onder  
st geweest.  
door onzicht-  
meer voor).  
ek: wat zou-

er goed. Hij  
n boeken ge-  
zijn. En op  
Santa Maria  
kstoel, waar  
it had tegen  
de Spaansche  
esco, de ver-  
ende kerk).  
minicaansche  
dige mannen  
avlekte witte  
„Domini“ be-  
d canes“ be-  
den-Heere“.  
„Domini-  
wat spot, en  
die hatelijke  
en hond“ in  
tuur bedoeld.  
eeld: waak-  
anen als Dor-  
rk als waak-  
lus Zsolt v.  
hoogsten lof

nt vaak met  
d“ moge wel  
de hond in  
in de wereld  
aan zijn Zoon  
r: dan krijgt  
a honden van  
Herder zijn  
Domini canes:  
10 v, kent ze  
ten. Volgens  
n den Heere  
alleen maar,  
nnen blaffen.  
n: hun taak  
er.

wordt door  
iet meer op  
gedachte: er  
blaffen, de  
hoeten waar-  
n hebben de  
urten schim-  
Domini canes.  
zijn, die de  
haar zijn ze  
in werkelijke  
unctie onder

onrein ken-  
daar wordt  
gt: waar ik  
houden onder  
leven te sig-  
Heere wordt.  
een Calle's  
rift. Ook al

VENATOR.

rieven

zich thans  
de kamer-  
gij wel tot  
de nieuw-  
de het ver-  
est de hand,  
minister die  
tegenwoor-

tegenstroom  
alsof hij aan  
minister de  
zich straks  
schuld. Men

s volk even-  
urft voor te

n belasting-  
bedrijfsleven  
evermeerde-

aliteit; men  
dingen doen  
mededinging  
erika zegt:  
d geworden?  
en, die dit

, maar dit  
chteloosheid

Men wil op het gewone budget 150 miljoen bezui-  
nigen, maar kan geen ding aanraken of hier en daar  
begint er een te schreeuwen.

En wij beginnen allemaal te gelijken op den man  
uit de onderwereld van Dostojewsky: Nederland moge  
vergaan, maar ik wil mijn thee hebben. Wij mogen de  
moeilijkheden der regeering daarom ook niet onder-  
schatten. Ons volk wil den verstandigen, gehoorzamen  
weg niet bewandelen. Daar zijn zelfs menschen als de  
leider van het C.N.V., die den dienst Gods daarbij te  
pas brengen. Wij willen het leven nergens verliezen,  
waarom wij het, zoo er geen bekeering komt, zullen  
verliezen.

Het is niet mijn bedoeling U met het kamerdebat  
 bezig te houden. Het was uitermate teleurstellend:  
een politiek geharrewar zonder andere beteekenis, dan  
dat men ook in de kamer de werkelijkheid niet aan-  
durft. De socialist liet zich ook hierin weer kennen  
zelfs vóór de debatten begonnen. Want het begin der  
besprekingen zou door de radio worden uitgezonden  
en naar goeden regel kon de antirevolutionair voor-  
gaan, maar gauw ging de man van de partij van den  
arbeid zich als eerste spreker inschrijven. Dan zou  
het volk eens hooren hoe onschuldig de partij van  
den arbeid zou zijn aan al wat nu verder ons treffen  
kan. Tervijl zij de eerste schuldige is van al het leed,  
dat ons in de bezuiniging zal overkomen. De voorzit-  
ter was toen zoo verstandig, om de radio uit te scha-  
kelen, af te zetten, nog altijd het beste deel van die  
vinding.

Wel mocht iets op platen worden opgevangen en  
zoo hoorde ik het slot van de rede van den heer Schou-  
ten. Dat slot was, naar vermeld wordt, machtig. Het  
mag zoo wezen, ik vond het erg teleurstellend. Daar  
werd gezegd: wij willen bouwen, maar zonder Gods  
hulp gaat het niet. Dit is natuurlijk juist, maar —  
en nu kom ik tot het onderwerp, dat ik met U wilde  
bespreken — hier geldt in nog wijderen zin wat Grö-  
chen in den „Faust“ zegt: „das ist alles recht schön  
und gut: Ungelähr sagt das des Pharrer auch, nur  
mit ein bischen andern Worten“. In wijderen zin. Want  
thans zegt de heer Oud het ook. Ik beluisterde het  
slot van des heeren Ouds redevoering voor het jong-  
ste congres der V.V.D., laat mij, naar ouden trant,  
zeggen, der liberalen. Het was een Belgische liberale  
staatsman, die, op dit congres aanwezig, profeteerde,  
dat het liberalisme een nieuwen, schoonen dag tege-  
moet gaat.

De heer Oud verklaarde: ja, als wij ons in één op-  
zicht bekeeren. Want, zoo merkt hij op, in mijn jeugd  
zeiden wij: de mensch is goed.

Groen van Prinsterer, zoo herinner ik nu, achtte  
dit de grondwaling der revolutie. De mensch is goed  
en kan alles goed maken.

Welnu, de heer Oud zei thans: wij zijn tot de er-  
kenntenis gekomen, dat de mensch niet goed is. Hij is  
zelf de oorzaak van het kwaad, dat ons treft. En dit  
beduidde dan dat het liberalisme, zal het ten goede  
kunnen werken, zijn humanisme moet huwen aan het  
Christendom, aan de religie. Humanisme en Christen-  
dom moeten elkander vinden, zoo ook in de zgn. derde  
macht. De liberale mensch, evenals feitelijk ook de  
Europeaan, die democratisch wil zijn, wordt soms  
religieus. Het is dit verschijnsel, dat onze aandacht ten  
volle waard is. Heel de gedachte der oecumene, die  
ook gereformeerden begint te boeien, berust er op. De  
mensch moet weer godsdienstig worden, en de religie  
zoo worden ingericht, dat heel de wereld zich er in  
vinden kan.

Dit nu geldt niet alleen de politiek.

Ook de wijzen der wereld, de filosofen, beginnen  
er over te spreken. Ik las deze week een zeer opmer-  
kelijke studie van een Duitsch-Amerikaanschen pro-  
fessor Erich Frank, een groot kenner van Plato en  
Aristoteles. Deze geleerde leefde eenige jaren in den  
geleerdenkring der Vereenigde Staten.

Hoe het daar is, spreekt duidelijk uit zijn omschrij-  
ving van „den modernen mensch“. Hij zegt: van God  
te spreken mag voor een wijsgeer in onzen tijd vrijwel  
gewaagd heeten, omdat het woord in onzen tijd zijn  
beduiding heeft verloren. Het behoort niet meer tot  
den goeden toon. Religieuze ervaring is voor den  
modernen mensch zoo iets vreemds geworden, dat hij  
zich het hoofd breekt met de vraag: hoe kwam dat  
toch in de wereld? Hoe kan dit probleem worden op-  
gelost? Logische, psychologische, sociologische, his-  
torische en andere oorzaken worden voor het ontstaan  
van een godsvoorstelling aangevoerd. De religie is een  
onderwerp van wetenschappelijk onderzoek geworden,  
zooals elk ander object der ervaring. Vandaar de ver-  
gelijkende godsdienstwetenschap, geschiedenis van de  
godsdiensten der wereld, religie-psychologie, religie-  
sociologie, en wijsgeerte der religie.

Heeft hij niet gelijk? Kijk maar eens naar de uit-  
stalling van den modernen boekwinkel en gij hebt dit  
voor oogen.

Nu meent prof. Frank, dat de wijsheid van den mo-  
dernen mensch, die geen religie wil kennen, aan het  
eind is; doodgelopen. Algeheel teruggevalen in die  
heidensche wijsheid, volgens welke heel de geschiede-  
nis niets anders is dan een natuurproces.

Maar hij is van oordeel, dat de wijsgeer thans de  
vrijheid heeft ontvangen om de macht der religie weer  
in de historie te laten gelden. Hij ervaart toch, hoe  
hij verstoemt, als hij wordt geplaatst voor „het abso-  
lute“; voor de „laatste waarheid“. Dan is zwijgen  
goed, zooals de mysticus dat verstaat. Maar de weten-  
schap kan daarmee niet volstaan. Het geloof verlangt

zijn plaats. Niet in den zin van die middeleeuwsche  
wijzen, dat er dubbele waarheid is, een voor de we-  
tenschap en een voor het hart, maar een wegnemen  
van de tegenstelling, waartoe dan die wijsgeer geroe-  
pen is. Plaats voor de erkenntenis, dat er is een God,  
Die alles regeert.

Zelfs terug naar den Bijbel en dan vooral naar Pau-  
lus, dien de wereld thans immers eeren wil. Als men  
dan maar goed weet, dat deze apostel zei: de letter  
doodt, de geest maakt levend. Zoo ook prof. Frank.

De Bijbel is maar „letter“. Daarachter moet men  
den „geest“ vinden. En zoo is de mensch weer gods-  
dienstig zonder Gode waarlijk te gelooven op Zijn  
Woord, het Woord des Heeren.

Het is goed, dat ds Jongeling van Apeldoorn een  
preek over dien zoo misbruikten bijbeltekst heeft uit-  
gegeven.

Het is de tekst, dien de humanistische mensch thans  
gebruikt om, met handhaving van zichzelf, ook reli-  
gieus te zijn.

Ik zei: de kinderen van de kerk des Heeren moeten  
op deze dingen acht geven, opdat zij zich niet laten  
verleiden in deze nieuwe godsdienstigheid een begin  
van werkelijke bekeering te zien. Het is al heel erg  
als zich noemde calvinisten aan de huidige huma-  
nistische Paulusverering gaan meedoen. Een veree-  
ring naar den smaak van den natuurlijken mensch.

Ik dacht het goed te zijn, als wij over deze dingen  
nog wat verder gingen praten. Tot den volgenden  
brief.

Met hartelijke groeten en heilbode, uw toegenegen  
MARNIX.

## PERSSCHOUW

„GEEN PLAATS DES BEROUWS“.

Men kent de moeilijke plaats Hebr. 12:17: „Ezau  
vond geen plaats des berouws, hoewel hij die met  
tranen zocht“. Een plaats, waarover velen zich het  
hoofd gebroken hebben. De Heer D. Holwerda schrijft  
daarover in „Cornu“, blad van het Studentencorps  
„Fides Quadrant Intellectum“:

Zou wel iemand bij Livius commentaar zoeken op  
het Nieuwe Testament?

En toch vonden we dezer dagen in het XXIXste boek  
van deze Romeinse geschiedschrijver een plaats, die  
belangrijk schijnt te zijn voor het verstaan van een  
moeilijke tekst uit de brief aan de Hebreërs.

We bevinden ons in de laatste jaren van de Punische  
oorlog. De stad Locri is kort geleden door de Rome-  
nen heroverd. De vreugde over dit feit wordt bij de  
bewoners echter al spoedig ernstig getemperd door een  
schandelijk wangedrag der Romeinse bezetting. Ten  
einde raad zenden zij een gezantschap naar Rome om  
een klacht in te dienen. Groot is de verontwaardiging  
in de hoofdstad. De voornaamste schuldigen worden in  
hechtenis genomen, om in Rome verantwoording af te  
leggen. Een hunner, Plentinius, is zelf bij onderlinge  
ruzies in het leger gruwelijk verminkt. Toch zijn hij en  
zijn medegevangenen niet in staat het medelijden van  
de bevolking te Rome op te wekken, zoeer is deze  
vooringenomen door het leed, dat door de hier te recht  
staanden over Locri is gebracht.

Livius drukt nu dit laatste aldus uit (XXIX 22, 7):  
„Ac primo producti ad populum ab tribunis apud  
praepositos Locrensiū elade animos nullum miseri-  
cordiae locum habuerunt“.

Toen we dit lezen, schoot ons plotseling Hebr. 12  
vs 17 voor de aandacht: metanoeias gar topon ouch'  
heuren“.

De overeenkomst in uitdrukkingwijze springt in het  
oog.

Waarom nu deze parallelplaats zo instructief is?  
Wel: het is voor de exegeten de grote vraag, bij wie  
de „metanoeias“, waarvan in Hebr. 12:17 sprake is,  
uitblijft. Men heeft wel willen denken, dat hier gespro-  
ken werd van Izaïks onvermogen, om zijn beleid (in  
het uitstellen van de zegen n.l.) te veranderen, en zich  
dan genoodzaakt gezien, Izaïk als subject van „he-  
uren“ te nemen.

Terecht hebben anderen dit laatste afgewezen: was  
wisseling van subject bedoeld, dan had dit duidelijk  
moeten aangegeven worden. Men heeft inderdaad geen  
keus: ook van „heuren“ is Ezau onderwerp.

Maar dan vraagt men zich af, waarop deze zinrede  
slaat. Waar leest men in het Oude Testament, dat  
Ezau probeerde tot andere gedachten te komen, maar  
het niet kon?

De fout in deze laatste redeneering wordt nu opge-  
helderd door Livius. Ze is n.l. deze, dat men, terecht  
aannemend, dat Ezau subject is van „heuren“, hem  
ook het „metanoein“ toeschrijft. Maar het citaat van  
Livius kan ons overtuigen, dat deze „mutatio consilii“  
haar „locus“ heeft „apud animum alterius“. Zodat dus  
de vertaling moet luiden: „Want hij zag geen kans om  
(zijn vader) tot andere gedachten te brengen“. En  
daarmee blijkt deze tekst volkomen te kloppen op Gen-  
27:34-40.

Ter ernstige overweging aangeboden. We gelooven,  
dat hier een aannemelijke opvatting gegeven wordt.  
En dat onze exegese er mee gebaat kan zijn. K. S.

WAS MEN IN 1944 „ONBEWOGEN“?

Een van de stereotiepe „samensprekings“-verhaal-  
tjes in de synodocratische pers levert deze week R.  
A. v. G. te B. in het orgaan van Utrecht (prov.).  
Aldus:

Weet U, wat in al deze gewichtige brieven-in-zoveel-  
punten ontbreekt?  
DE LIEFDE.

## Wie kan helpen?

Wie heeft voor Prof. Schilder het nummer van  
31 Jan. 1936 van „De Reformatie“? De Adm.

DE BEWOGENHEID, om elkaar weer in vertrou-  
wen te ontmoeten.

Het ene schrijven na het andere wordt beheerst door  
de koude, ijskoude wetten van de logica. Dat maakt  
alles zo door en door troosteloos.

Net zo min als de zoons uit het verhaal hierboven  
met brieven tot elkaar zullen komen, zullen ook twee  
gescheiden kerkformaties tot elkaar komen met scherp-  
zinnige brieven tot-en-met. Daar moet wat anders gaan  
gebeuren. Ze moeten bij elkaar gaan praten. En a.u.b.  
zonder stenograaf. Beginnende met bij elkaar goede  
trouw te veronderstellen. Laat ik liever zeggen: met  
van elkaar de goede trouw en de zuivere bedoelingen  
aan te nemen.

Want och: dat „veronderstellen“! Wat een ellende  
heeft dat woordje ons al bezorgd.

En dan aan tafel gaan zitten en praten.

En alles maar eens rondut zeggen.

Maar — in de geest der liefde.

Het geloof is veel, evenals de hoop.

Maar de meeste van deze is de liefde.

Geloof ge ook niet, dat zo de broers weer bij elkaar  
zullen komen?

De broeders, die deze auteur bleef omhelzen, terwijl  
hij de anderen als „verrotte leden“ hielp wegdoen,  
hebben in 1944 alles schriftelijk afgedaan. Waren  
ze toen niet „bewogen“? Zij zeiden anders zelf: ten  
zeerste bewogen.

Waarom is dan thans de bewogenheid in strijd met  
enkele regels schrift?

Hebben ze in 1944 onze goede trouw niet onder-  
steld? Blijkbaar niet. Ze zeiden: „prof. Schilder weet  
zeer wel“, — en dan kwam de rest.

Hebben ze niet alles rondut gezegd? Maar ze ver-  
klaarden: we weten genoeg van het standpunt van  
wien we gaan uitwerpen.

De liefde.

De schrijver schijnt ook al niet te weten, dat in 1  
Cor. 12 en 14 bewezen wordt, dat de liefde van 1 Cor.  
13 beteekent: willen profeteeren: „Met het ver-  
stand“.

Gelden we wetten van '44 nu, ja of nee?

Maar de schrijver zal op die vraag niet antwoor-  
den. K. S.

## Wijzigingen Handboek 1950

(Om tijd en onnoodige moeite te besparen, verzoekt  
de Redactie berichtjes voor deze rubriek rechtstreeks  
naar de administratie in Goes te zenden.)

Blz. 9 HERINSTITUEERING TE WAGENBORGEN.  
Adres kerkeraad: J. C. Fokkinga.

Blz. 11 ONNEN. Adres kerkeraad: D. Bouma, Onnen  
112, Tel. K 5906-317, post Haren; diaconie: K.  
Boonstra, Onnen 92b, post Haren. Tel. K 5906-  
330.

Blz. 50 ZUTPHEN. Adres kerkeraad: S. Boersma,  
Schimmelpennincklaan 47.

## KERKNIEUWS

(Om tijd en onnoodige moeite te besparen, verzoekt  
de Redactie berichtjes voor deze rubriek rechtstreeks  
naar de administratie in Goes te zenden.)

Beroepen te:

Zaandam, P. van Gorp te Musselkanaal.

Bedankt voor:

Lijmden en Biltboven, J. J. Arnold te Vrouwenpolder.  
Doorn-Driebergen, H. Amelink te Langerak.

— HERINSTITUEERING TE SCHOONDIJKE. Op 1  
April hoopt men te Schoondijke tot herinstitueering van  
de kerk te Schoondijke te komen. Tot nu toe behoorden  
de leden der kerk, wonende in West Zeeuwisch-Vlaande-  
ren, tot de kerk van Hoek. De J. ten Hove van Terneuzen  
zal in de diensten van 1 April voorgaan.

— PROPAEDEUTISCH-EXAMEN. Geslaagd voor het  
Propaedeutisch-examen de heeren T. J. Keegstra te Gro-  
ningen en C. Bakker te Leerdam.

— DE STRIJD OVER DE „VERKLARING“ IN DE  
„PROT. REF. CHURCHES“ VAN AMERIKA. De be-  
kende „Verklaring“ inzake den Doop en het Verbond en  
wat daarmee samenhangt heeft het kerkelijke leven in de  
Prot. Ref. Kerken van Noord-Amerika wel zeer in beroe-  
ring gebracht. Beide classes (deze kerken hebben twee  
classes, n.l. Oost en West) hebben thans over deze Ver-  
klaring gehandeld en besluiten genomen. Het blijkt, dat  
de meerderheid van de Prot. Ref. Kerken tegen de aan-  
vaarding van deze Verklaring is. Eerst vergaderde de  
Classis-Oost, waaronder Grand Rapids ressorteert, en waar  
de meeste voorstanders van de Verklaring te vinden zijn.  
Er was voor deze Classis groote belangstelling. Naar wij  
vernemen waren er wel 'n vierhonderd belangstellenden  
aanwezig bij 't debat en de stemming. De Verklaring is in  
deze Classis aangenomen met 20 tegen 8 stemmen. De  
broeders, die er tegen waren hebben protest aangeteekend  
tegen het besluit. Daarna heeft de Classis-West eveneens  
in een speciale zitting de Verklaring besproken en deze  
verworpen. Alleen de kerk van Doon verklaarde zich er  
voor. En de kerkeraad van Edgerton verklaarde zich er  
tegen de Verklaring aan te nemen, juist nu, vóór de afge-  
vaardigden naar Nederland gaan in verband met het aan-